

Архимандрит Тихон (Ракићевић)

Монаштво и осуђивање

*Са благословом
Његовог Преосвештенства
господина ЈУСТИНА (СТЕФАНОВИЋА),
православног Епископа жичког*

Архимандрит Тихон (Ракићевић)

**Монаштво
И
осуђивање**

Манастир Студеница 2014

Садржај

Архимандрит Методије Игуман Свете царске српске лавре Хиландара: Предговор	7
Монаштво и осуђивање (Против замене монашког идеала нечим другим)	11
Да ли духовник сме да осуђује? (од критиковања других до прелести)	19
Косовска жртва Светог кнеза Лазара и монаштво – онда и сада	39
Тајанствена прича из српског манастира	65
Мученички дух Цркве и нездрави зилотизам	77
Престанак осуђивања	93
Свети Сава Студенички и суд над монахом	107
Одричеш ли се сатане?	131
Светосавска беседа у Крушевцу 2010. год. 25. јан.	153
Стваралачке помисли и зла маштања (ако молитва одриче маштање одакле нам онда стваралаштво?)	161
Тражење зла и царство божије	171
Мушко монаштво и алтернативе индивидуализма (монашко општежиће – између идеала и стварности)	195
„Дођи!“ (Отк 22.17)	209
Подаци о текстовима	219

Предговор

„Према себи је био строг, а према другима благ.“ *Ове речи ћемо често пронаћи у жишвијима преподобних ошаца – савршених монаха. Ови богоносни оци и изабрани сасуди Духа, имајући сватда на уму да ће сваки од нас даши Богу одговор за себе (Рим 14,12), избежавали су широк пуш осуђивања – који води у пропашт, а ишли су шесним пушем самоукоревања – који их је одвео у живош (уп. Мш 7,13–14).* Овај њихов избор служи као добар пример свим поколењима монахујућих, до скончања века. Али и поред тога, многи од нас, због духовног немара (Блажени Теофилакт Охридски, Тумачење Светог Еванђеља од Матеја), показали смо се као они људи који поспаше – из јеванђелске приче (Мт 13, 25) – па се по пшеници монаштва, често, као неки кукољ, појављује осуђивање. Зар може из истог извора тећи слатко и горко?(Јак 3,11)

Као наследник Светог Саве и других преподобних мужева на игуманском трону свете Студенице, отац Тихон заједно са Праведником поручује: *„Не ваља, браћо моја, да ово шако бива“ (Јак 3,10).* Усадивши дубоко у своје срцу Савине речи: *„Ум наш, дакле, нека буде на Небесима...“* отац Тихон и нас позива на духовне висис-

не, како би „...наду имајући да ћемо будућа вечна блага стећи у Христу Исусу Господу нашем“, храбро ступили на подвиг испуњавања јеванђелских заповести и светоотачких поука.

Игуман Тихон, као искусан монах, добро зна да „ништа толико не љути Бога, ништа толико не огољује човека од благодати и доводи до остављења од Бога, као што је то оговарање, осуђивање и омаловажавање ближњег“. Истовремено, исправно примећује да „навика осуђивања и оговарања (његовог родитеља) неретко остаје непримећена како код оног ко осуђује тако и код оног ко слуша“, па је решио да нам јасно укаже на овог општег непријатеља спасења. Он се речима: „будимо храбри и рецимо свакоме, ма како харизматичан изгледао: немој да осуђујеш, ниси свише постављен за судију васељени, бави се оним на шта си се заветовао“, уподобљава оном Преподобном који је заповедио: „Никада се немој устручавати пред оним који у твојем присуству оговара ближњег, него штавише реци: 'Стани, брате! Ја сваки дан падам и у теже грехе; па како могу да га осуђујем?'“ На крају, отац Тихон је искрен, да би и нама помогао да будемо искрени према себи: „Јесте тачно да у самима себи наилазимо на ову страст. Немало пута смо се опекали не само због сувишних речи, већ и због најобичније шале која често не бива без последица. Али на ову страст упозоравамо, не као лицемери, већ због тога што се са тим

пороком не миримо, већ упорно понављамо – „избави нас од злога“ (Мт 6,13). Трудимо се да према овом проблему не останемо равнодушни.“ И није остао равнодушан! Најбољи доказ је ова његова књига која је, на први поглед превасходно намењена монасима, али која је корисна за сваку хришћанску душу, јер знамо да истих „осам страсти искушавају сав род људски, премда не нападају све на исти начин“.

А шта да кажемо о самима себи? Мислили смо да нисмо превише склони овом греху и да ова страст нема много удела у нама, али загледавши пажљиво у дубину свога срца – побуђени на то поукама игумана Тихона, схватили смо да нас ова зла навика свакодневно побеђује. Али сад је најпогодније вријеме (2Кор 6,2) – *налазећи се на прагу Великог поста пошрудимо се да речи молишве преподобног Јефрема: „...даруј ми да сагледам грехе своје и да не осуђујем брата свога...“* постану начело нашег живота, уздајући се не у своје снаге већ у неодољиву силу Оног који је „...благословен у векове векова.“

У Хиландару
Недеља митара и фарисеја, 2014. г. Господње
Игуман Свете царске српске лавре Хиландара

АРХИМАНДРИТ МЕТОДИЈЕ

„Што си дошао брате...?“

(Чин монашења у малу схиму)

Да ли је дужност монаха да спасава народ? Нису ли управо монаси најпозванији да указују на народне грехе, ради народног спасења? Многи верни имају управо такву представу о светом монаштву. Да бисмо добили одговор на ово питање добро је да погледамо сам чин монашења, ситуацију када будући монах даје завете. Какве завете он даје?

Монаштво и осуђивање

(Против замене монашког идеала нечим другим)

Када приводимо онога који се постригава сва братија певају тропар: „Похитај да ми отвориш очинско наручје...“. У њему се каже: „Спаситељу, не презри сада осиротело срце моје, које упире поглед на непотрошено богатство милосрђа твога! Јер теби, Господе, у умиљењу вапијем: сагреших, Оче небу и Теби.“ (Чин монашења, *Велики шребник*, Призрен 1993, стр. 548.) Док братија држећи свеће ово пева, онај што се постригава „обучен само у власеницу, неопасан, бос и гологлав, са прекрштеним рукама на грудима као да су везане“ (исто), чини поклоне, и „отишавши пред свете двери, и павши на земљу ничице, лежи молећи се усрдно у себи Господу да му опрости грехе и да га прими у ред кајућих се.“ (чин монашења)

Јасно је сасвим да се ово што певамо односи на брата који се монаши. Речи тропара указују на јеванђелску причу о блудноме сину која се чита на св. Литургији у једној од припремних недеља за Велики пост (Видети: Лк 15:11–32).

Сагреших, Оче небу и Теби (Видети: Лк 15:21) пева се у име новодошавшег, који за то време лежи на поду храма и моли се Господу „да му опрости грехе и да га прими у ред кајућих се.“ (чин монашења) Иако новодошавши, сматрајући себе јединим кривцем, лежи на поду, ово се пева са радосћу јер је велика радост на небу због једнога грешника који се каје (Видети: Лк 15:7).

Пре него што ишта проговоре игуман и новодошавши, већ су отпеване темељне речи и учињене радње које јасно указују да је монаштво покајање, и да је новодошавшем основна брига сопствено спасење. Даље следе питања и одговори:

„Игуман га пита говорећи:

Што си дошао брате, припадајући к светом жртвенику и к светој дружини овој?

А он клањајући се одговара:

Желим живот испоснички, часни оче.“

Даље новодошавши полаже завете одрицања од света и свега у свету, у којима се јасно ставља до знања да је одлазак у манастир узрокован великом потребом за сопственим спасењем, а да је једина грешност коју монах види и осећа његова сопствена грешност.

Између осталог, игуман новом монаху благослови десницом бројанице и даје му их говорећи: „Прими, брате (име) мач духовни, који је реч Божја, на непрекидну

молитву Исусову, јер си дужан да име Господа Исуса свагда имаш у уму, у срцу и устима својим, говорећи непрестано: 'Господе Исусе Христе, Сине Божји, помилуј ме грешног'...“

Јасно је, дакле, шта монах треба да има „у уму, у срцу и устима својим“, као што је јасно да онеме ко живи по монашким заветима не може да буде основни циљ живота да истражује грешност сопственога народа. Ако бисмо то радили под изговором да исто чинимо из љубави и бриге, сетимо се св. Лествичника који је онима који се брину за туђе грехе рекао: „Оставите ви такву 'љубав'“ (Лествица, Поука 10).

Зашто је за монаха опасно да се оптерећује грешношћу и непобожношћу сопственога народа. Опасно је, јер ће, ако тако чини, заменити монашки идеал нечим другим, нечим што је наизглед племенито, али што није монаштво. Уместо да долазимо у манастир бежећи од света, испашће да смо дошли ради света, тј. да га спасавамо, јер смо такву улогу сами себи дали. Стално истицање грешности нашег народа би за нас било доказ нашег скретања са правог монашког пута. Ово скретање би се настављало тиме што у том случају, мало помало, монах који хоће да спасава свет, себе почиње да доживљава као судију грешном свету.

Споља то може да делује херојски, да се тај монах брине за народ (док су остали успавани), али суштински, не примећујући, монах ће умислити да је Богомдани судија ради спасења народа. Пошто свој ум оптерети бригом о огреховљеном свету, монах под видом старања за народ и свет, лако скреће у осуђивање. О томе говори свети Лествичник: „Судити, значи бестидно својатати Божје право, а осуђивати, значи упропашћавати своју душу. Као што надменост може и без друге страсти упропастити човека, тако нас и суђење само по себи може савршено упропастити. Онај фарисеј је био осуђен управо због тога (Видети: Лк 18:10 и даље)“ (Лествица, Поука 10).

Ако тако почнемо, не само да ћемо ми претрпети огромну штету и задобити немир, тескобу, сталну бригу и грч, него ће и верни народ који долази у наш манастир уместо мира и радости стећи немир и почети да расправља о гресима својих ближњих. И не само то, него ће, поред народа, засигурно почети осуђивање свештенства и епископа. Из тобожње бриге због туђих грехова, наш ум који се препустио таквом трагању, тражиће све више информација такве врсте. Оне се не могу пронаћи у Светом писму, богослужбеним текстовима, молитвеницима и у светоотачкој литератури, па ће такав

монах прибегнути дневној штампи која је пуна сензација. А верници, који ће се на монаха радо угледати, доносиће у манастир свеже новинске вести, како је народ у греху и како је све црно да не може бити црње. Ако бисмо тако почели, од нашег „монаштва“ не бисмо имали користи, а вернике који код нас долазе бисмо грдно оптеретили учећи их да се баве нечим што им не припада и не приличи. Уместо да имају радост и мир у цркви имаће само тескобу, тугу и муку. Давно је речено у Лествици: „Паметан и разборит ум (...) примећује само врлине и говори само о њима. А безумни човек проналази само кривице и недостатке“ (Лествица, Поука 10).

Дакле, заборављање основних разлога због којих се иде у манастир (осећање сопствене грешности и велика потреба за сопственим спасењем) издигнуће монаха у сопственим очима као духовну „елиту“ која постоји ради спасења света. Овај елитизам лако може да постане мајка осуђивања. Самопроглашено „елитно“ монаштво, због своје строгости према другима и наглашавања туђих грехова, у очима побожног света може да ужива велико поштовање. То није уопште изненађујуће, јер у очима неупућених мирјана монаштво често и јесте символ духовног елитизма.

Осећање сопствене духовне супериорности је неспојиво са монашким заветима. Уместо да се монах смирава у реду оних који се кају (*Чин монашења*), ова умишљена супериорност ће га свакако довести до осуђивања других и до постављања самог себе за судију другима. О таквом монашву говори свети Лествичник: „Строге и брижљиве судије грехова свог ближњег болују од те страси зашто што немају савршенога и трајнога сећања и брите о својим сопственим гресима“ (Лествица, Поука 10).

Исти отац говори о разлозима за одлазак у манастир: „сви који су спремно одбацили оно што припада овоме животу, свакако су то учинили или ради будућег царства, или због обиља грехова, или, пак, из љубави према Богу“ (Лествица, Поука 1). Нигде говора о тражењу и истицању туђих грехова.

Дакле, прва жеља, прва помисао онога који долази у манастир је жеља за сопственим смиравањем и спасењем.

У Студеничком типикју Светог Саве нема ни једног места које подстиче „духовни елитизам“ монаха. Нема, али се зато тамо санкционише осуђивање и оговарање. У Типикју се Свети Сава моли Богородици Добротворки и поучава студеничке монахе: „да не би (...) непријатељ душа наших сотона поколебао вас од првог помисла, и

своју праћку поставио и разбио оно што је многим знојем и са многим трудом за спасење душе од Бога добро утврђено... Но ви сви, Божијом благодаћу просвећени, познајте његова лукавства и како их можете одагнати — нисте неразумни — о њима из божанствених списа и поука часних читања и у својим искушењима научите се.“ (Студенички типик, глава 39)

Драга братијо, немојмо се, по речима Светог Саве, поколебати од прве помисли (исто) коју смо имали на уму када смо монашени, а то је смирење и труд за сопствено спасење, за које ћемо и дати Богу одговор. Не подајмо се осуђивању.

Свети Сава наставља у Типику (Глава 39, О поуци игуману и економу и свој братији...): „Против зла станите чврсто помоћ имајући Божију велику и неразориву, и топлим молитвама Пренепорочне и Пресвете Владичице наше Госпође Богородице, и светог и славног мученика Полиевкта, и молитвама блаженог оца Симеона.“

Не заборавимо ни ми своје завете, оно због чега смо дошли у манастир: против зла (осуђивања) станимо чврсто. Помоћ очекујући од Бога, заступништвом Пресвете Богородице Добротворке, молитвама ктитора — Преподобног оца Симеона.

Амин.

※ У Студеници, уочи Св. преподобномученика
Њакон Авакума и игумана Пајсија, 2008. године ※

Ко не буде разумео ово што ћемо говорити,
може себе сматрати срећним јер ово што
следи, намењено је:

- онима који су осуђивали или који осуђују
и оговарају друге људе
- онима који су у друштву оних који осуђују
- онима који трпе осуде и клевете од стране
других људи

Да ли духовник сме да осуђује?

(од критиковања других до прелести)

Када људи постану верујући, почну да живе побожно и да ревнују за веру. Неки благочестиво живе у свету, а неки се замонаше. Побожан човек задобија смирење, сигурност, „мир и радост у Духу Светоме“ (Рим 14:17). Међутим, може се десити да све ово изостане и да се побожни живот изопачи у супротност ономе што треба да буде, да побожан човек само увећа своју муку, задобије нове проблеме, немир, страхове и подозривост, чак и да постане конфликтна личност — да му се побожан живот претвори у праву мору и самомучење. Може се десити да човек дође у ситуацију да оплаче дан када је активније пришао Цркви.

Зашто?